

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

เกี่ยวกับ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จัดทำโดย

ฝ่ายอำนวยการ งานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เทศบาลตำบลหังส์หิน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom)

“ภูมิปัญญา (Wisdom)” หมายถึง ความสามารถประสบการณ์ที่ผ่านการเรียนรู้และสืบทอดกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ประสบการณ์ตรงของตนเอง และทางอ้อม คือการเรียนรู้จากผู้อื่น

“ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom)” หมายถึง ความรู้ที่ชาวบ้านคิดได้เองแล้วนำไปใช้ในการแก้ปัญหา รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ แล้วสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เช่น ความรู้ความสามารถในการหาเลี้ยงชีพ เพาะปลูก จับปลา การทอผ้า การจักสานเครื่องใช้สอยต่างๆ

“ภูมิปัญญาไทย (Thai wisdom)” หมายถึง ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทย อัน เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่าน กระบวนการเรียนรู้เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนาและถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตคนไทยให้สมดุลกับสภาพและยุคสมัย

“ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom)” หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิด วิเคราะห์ จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกัน เกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาเป็นระบบความรู้ที่ไม่ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์นั้นในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาจะเข้าไปดูว่าชาวบ้านรู้อย่างไรอย่างเดียวไม่พอ ต้องศึกษาว่าเขาเห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างไร

2. การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและการกระจายความรู้ โดยการนำความรู้มาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคนๆ หนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ เราควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไรหมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่น ๆ ต่อมา ได้อย่างไร

3. การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา แต่พบว่า มีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ถ้าเราต้องการเข้าใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

4. การสร้างสรรค์ การปรับปรุงระบบความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ได้ถูกปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่อดีตอันยาวนานจนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันของตนเองและชุมชนตลอดมา
2. เป็นมรดกทางสังคมที่ได้จากการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาของกลุ่มคน
3. เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์
4. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
5. เป็นแนวทางนำไปสู่การปรับตัวของชุมชน ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ แบบพึ่งตนเองของชุมชน
6. ช่วยเพิ่มพูนความสมดุลระหว่างธรรมชาติสิ่งแวดล้อมกับประชาชน

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ ไร่นาสวนผสม และสวนผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต การแก้ไขปัญหาโรคและแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูป ผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็น กระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่าย ผลิตผลทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน และรักษาสุขภาพของคนใน ชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ทางด้านสุขภาพ และอนามัยได้ เช่น การนวดแผนโบราณ การดูแล และรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน การดูแลและรักษาสุขภาพแผนโบราณไทย เป็นต้น

4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุล และยั่งยืน เช่น การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำ และป่าชุมชน เป็นต้น

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตรา และโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกใน ชุมชน เช่น การจัดการเรื่องกองทุนของชุมชน ในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ และธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้ เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน การ จัดระบบสวัสดิการบริการในชุมชน การจัดระบบสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นต้น

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรมประติมากรรม วรรณกรรม ทักษะศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

8. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ ตามบทบาท และหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการ องค์กรของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำ สารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรต หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านด้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประวัติ / ความเป็นมา	ผู้เกี่ยวข้อง
1	กลุ่มโคมล้านนา วัดด้าม่อน หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านด้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	กลุ่มโคมล้านนาวัดด้าม่อน ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2558 โดยพระครูสุวัฒน์สังฆโสภณ เจ้าอาวาสวัดด้าม่อน เพื่ออนุรักษ์ สืบสานการทำโคมตามแบบฉบับล้านนา เผยแพร่การทำโคมล้านนาไว้ให้ชุมชนไม่ให้สูญหาย อีกทั้งเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกัน เสริมสร้างความสามัคคี สร้างรายได้ให้ชุมชน รวมทั้งศึกษาดูงานจากที่อื่น และในปี 2558 จึงได้รวมกลุ่มกันขึ้น โดยขั้นแรกก็จะทำมาประดับประดาภายในบริเวณวัดแต่ต่อมาหลังจากที่มีการผลิตได้และมีความชำนาญ ก็ได้้นำออกจำหน่ายให้กับที่ต่างๆ ที่ต้องการนำโคมล้านนาไปประดับ ซึ่งก็สามารถที่จะจำหน่ายได้มาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเทศกาลยี่เป็ง หรือเทศกาลลอยกระทง นอกจากนี้กลุ่มโคมล้านนาวัดด้าม่อนเป็นศูนย์เรียนรู้ในเรื่องของโคมล้านนาให้กับกลุ่มที่สนใจ โดยมีผู้สูงอายุในพื้นที่ใกล้เคียงรวมกลุ่ม ร่วมผลิตและจำหน่ายให้กับผู้ที่ต้องการนำโคมล้านนาไปประดับประดา นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุที่นี้ด้วยจุดเด่นของโคมแขวนล้านนาของชุมชนวัดด้าม่อน ที่มีหลากหลายรูปแบบ โดยที่เป็นที่นิยมของตลาด คือ โคมสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม และแปดเหลี่ยม ที่แฝงไปด้วยปริศนาธรรม โคมสามเหลี่ยมแทนพระรัตนตรัย สี่เหลี่ยม คือ พรหมวิหารสี่ อริยสัจสี่ แปดเหลี่ยม คือ มรรคแปด ซึ่งโคมแต่ละแบบจะมีสีล้นฉูดฉาดหรือตามที่ผู้สั่งทำต้องการ มีความสวยงาม มีน้ำหนัก แข็งแรง สามารถนำไปใช้ได้จริงหรือจะทำเพื่อประดับบ้านเรือน ร้านค้า สถานประกอบการ ตามแต่วัตถุประสงค์ของผู้สั่งทำหรือผู้ใช้ ชาวล้านนาเชื่อว่า การจุดโคมไฟเป็นการบูชาคุณพระพุทธเจ้าในงานบุญหรือในวันยี่เป็งจะนำมาซึ่งความเจริญและความสุขมาให้กับคนในครอบครัว	พระครูสุวัฒน์สังฆโสภณ เจ้าอาวาสวัดด้าม่อน โทรศัพท์ 089 852 8299 นาง วิภาดา บิดิกรพิกุล ประธานกลุ่มโคมล้านนาบ้านด้าม่อน โทรศัพท์ 08 0672 0010

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านต้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประวัติ / ความเป็นมา	ผู้เกี่ยวข้อง
2	กลุ่มป่าชุมชนบ้านต้าใน หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านต้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	“ต้า” มีความเป็นมาอยู่ 2 แนวคิด คือ แนวคิดที่หนึ่ง เป็นแนวคิดเชิงธรรมชาติมีน้ำขุนต้าไหลผ่านจึงได้นำมาตามขุนน้ำว่า “บ้านต้า” แนวคิดที่สองเป็นแนวคิดเชิงนิทานพื้นบ้าน คือ มาจากคำว่า “ชะตัม” (ภาษาท้องถิ่น หมายถึงเครื่องมือดักสัตว์ชนิดหนึ่ง) มีเรื่องเล่าว่าพญางำเมืองไล่จับพญาร่วงที่แปลงกายเป็นเสือไปติดกับดัก ณ บริเวณนี้ ดังนั้นบริเวณดังกล่าวจึงได้ชื่อว่า บ้านชะตัม ต่อมาเพี้ยนเป็นบ้านต้า ซึ่งการก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2440 ก่อปรกับเมื่อการพัฒนาตามช่วงเวลาเข้ามาในพื้นที่ทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้าน อาทิ - พ.ศ. 2516 มีการสัมปทานป่าไม้โดยนายทุนจังหวัดพะเยา (บริษัทเชียงรายทำไม้) ชาวบ้านในชุมชนเริ่มหวั่นวิตกเพราะป่าไม้เริ่มหายไป ชุมชนกำลังประสบปัญหาไม่มีน้ำใช้จากที่เคยมีน้ำให้ดักได้ก็แห้งแล้งและเริ่มลดน้อยลง -พ.ศ. 2520 ตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าจำนวน 5 คน และได้จัดวางกฎระเบียบหรือกฎเกณฑ์ร่วมกัน หากใครตัดไม้ให้มีการปรับเงินจำนวน 100-300 บาท -พ.ศ. 2544 ป่าชุมชนบ้านต้ามีการทำพิธีบวชป่าขึ้นพร้อมเปิดป้ายแหล่งเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติ - พ.ศ. 2555 หมู่บ้านเข้าร่วมดำเนินการโครงการหมู่บ้านปลอดควันไฟป่า ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ (เดือน 9 แรม 13 ค่ำ) ประเพณีการเลี้ยงผีขุนน้ำบ้านต้าใน เป็นความเชื่อของชุมชนที่เชื่อว่าในป่ามีผีที่ดูแลรักษาป่า ชาวบ้านที่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าจากน้ำ จึงมีการแสดงความเคารพต่อผีเหล่านั้นโดยการเซ่นไหว้บูชา เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านได้เกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาป่าและเป็นการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไม่ให้สูญหายไปโดยผีที่ชาวบ้านทำวิธีเลี้ยงมี 4 ตน คือ	นายสวัสดิ์ โชคยิ่งลักษณ์ ประธานป่าชุมชนบ้านต้าใน

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านต้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประวัติ / ความเป็นมา	ผู้เกี่ยวข้อง
2 (ต่อ)	กลุ่มป่าชุมชนบ้านต้าใน หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านต้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	เจ้าพ่อข้อมือเหล็ก ผีเจ้าป่า ผีขุนต้า ผีปกกะโล่ง ซึ่งเป็นทั้งผีเจ้าพ่อและผีป่า การเตรียมงานสมัยก่อนชาวบ้านจะเตรียมข้าวปลาอาหารเครื่องเซ่นไปร่วมงานกัน ตอนเช้าผู้ใหญ่บ้านจะเคาะกระบอกไม้ไผ่ให้ชาวบ้านไปรวมกันในป่าบริเวณป่าน้ำจ๋า ปัจจุบันผู้นำกลุ่มเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกครัวเรือน การสืบทอดแม่ไม้ (เดือน 9) การสืบทอดแม่ไม้เป็นการประยุตพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกุศโลบาย ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำที่ประยุตมาจากการสืบทอดคนเพื่อขอขมาลาโทษแม่น้ำที่ได้ใช้ประโยชน์และกระตุ้นจิตสำนึกการอนุรักษ์แม่น้ำของคนในชุมชนและคนภายนอกชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่าร่วมกัน บางครั้งจะทำความเข้าใจกับการบวชป่าการสืบทอดแม่ไม้จะทำในบริเวณลำห้วยแม่ต้าในเดือน 9 (มิถุนายน) โดยการนิมนต์พระสงฆ์ทำพิธีกรรมทางศาสนาจะไม่กระทำทุกปีจะกระทำก็ต่อเมื่อปีไหนที่ฝนไม่ตก น้ำแห้ง ชาวบ้านจะรวมตัวกันจัดทำพิธีสืบทอดแม่ไม้ขึ้น	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านด้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประวัติ / ความเป็นมา	ผู้เกี่ยวข้อง
3	วิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ปลูกลำไย บ้านด้าใน หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านด้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	“ลำไย (longan)” มีชื่อเรียกทางพื้นบ้านภาคเหนือว่า "บ่าลำไย" อยู่ในวงศ์ Sapindaceae เป็นพืชไม้ผลเขตร้อนและกึ่งร้อน เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ลำต้นสีน้ำตาล ออกดอกเป็นช่อ สีขาวครีม ผลทรงกลมเป็นช่อ ผลดิบเปลือกสีน้ำตาลอมเขียว ผลสุกสีน้ำตาลล้วน เนื้อลำไยสีขาวหรือชมพูอ่อน เมล็ดสีดำเป็นมัน เนื้ออ่อนเมื่ด เปลือกของต้นมีสีน้ำตาลอ่อนหรือเทาและมีรสฝาดใช้ต้มเป็นยาหม้อแก้ท้องร่วง ลำต้นมีขนาดใหญ่ สูงประมาณ 30-40 ฟุต เนื้อไม้มีสีแดงและแข็งสามารถใช้ทำเครื่องใช้ประดับบ้านได้ เนื้อลำไยกินสดเป็นผลไม้ ทำเป็นอาหารหวาน เช่น ข้าวเหนียวเปียกลำไย วุ้นลำไย ลำไยลอยแก้ว น้ำลำไย หรือแปรรูป เช่น บรรจุกระป๋อง ตากแห้งสามารถทำเป็นชาขงดื่ม เป็นยาบำรุงกำลังช่วยให้หลับสบายเจริญอาหาร แต่ถ้ากินลำไยมากเกินไปจะเกิดอาการร้อนใน แผลในปาก หรือตาแฉะได้[3] ในตำรายาจีนเรียกก้วยหยวน (ภาษาจีนกลาง) หรือ ก้วยอี (ภาษาจีนแต้จิ๋ว) ใช้เป็นยาบำรุงเลือด กล่อมประสาท กลุ่มลำไยแปลงใหญ่บ้านด้าในหมู่ 9 จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2556 มีสมาชิกทั้งหมด 55 คน มีเนื้อที่ปลูกลำไยคุณภาพประมาณ 500-600 ไร่ ผลิตลำไยต่อปีประมาณ 10,000-15,000 ตัน ผลิตลำไยคุณภาพส่งออกทั้งในประเทศและต่างประเทศ	นายตรง ท้าวล่า ประธานกลุ่ม

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านต้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประวัติ / ความเป็นมา	ผู้เกี่ยวข้อง
4	กลุ่มผู้เลี้ยงปลาบ้านต้า	ปลานิล สามารถอาศัยอยู่ได้ในน้ำจืดและน้ำกร่อย มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ที่แม่น้ำไนล์ ทวีปแอฟริกา พบทั่วไปตามหนอง บึง และทะเลสาบในประเทศ 수단, ยูกันดา และทะเลสาบแทนกันยิกา ปลานิลนำเข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรกโดยสมเด็จพระจักรพรรดิอะกิฮิโตะ เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศมกุฎราชกุมารแห่งญี่ปุ่น ซึ่งทรงจัดส่งเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2508 จำนวน 50 ตัว ครั้งนั้นได้โปรดเกล้าฯ ให้ทดลองเลี้ยงปลานิลในบ่อน้ำภายในสวนจิตรลดา โดยพระราชทานพันธุ์ปลาดังกล่าวให้กับกรมประมงจำนวน 10,000 ตัว เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2509 เพื่อนำไปขยายพันธุ์และแจกจ่ายแก่พสกนิกร เนื่องจากปลานิลมีคุณลักษณะพิเศษ เช่น กินอาหารได้ทุกชนิด เช่น ไรน้ำ, ตะไคร่น้ำ ตัวอ่อนของแมลงและสัตว์น้ำเล็ก ๆ ซึ่งปลานิลแพร่ขยายพันธุ์ง่ายและมีรสชาติดี การเพาะพันธุ์ปลานิลในประเทศไทยเริ่มมีการบันทึกสถิติในปี พ.ศ. 2517 ปลานิลสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรไม่น้อยกว่า 107,000 ล้านบาท จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีการผลิตปลานิลไม่น้อยกว่า 220,000 ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่า 12,000 ล้านบาท นอกจากนี้ปลานิลยังเป็นปลาที่ชาวไทยบริโภคกันมากที่สุดแล้ว ยังทำให้เกิดการมีงานทำแก่ประชาชนมากกว่าล้านคนในฟาร์มปลานิลที่มีอยู่ไม่ต่ำกว่า 300,000 แห่งทั่วประเทศ ประเทศไทยยังส่งออกปลานิลไปยังตลาดต่างประเทศทั้งในยุโรป, ตะวันออกกลาง, สหรัฐอเมริกา, ออสเตรเลีย และเอเชีย ในปี พ.ศ. 2549 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) รายงานว่า ประเทศไทยสามารถผลิตปลานิลได้เป็นอันดับที่ 4 ของภูมิภาคเอเชีย รองลงมาจากประเทศจีน ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย	นายมนัส นามบ้าน ประธานกลุ่มผู้เลี้ยงปลาบ้านต้า นายสมิง อ้อยหวาน ที่ปรึกษากลุ่ม

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านต้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประวัติ / ความเป็นมา	ผู้เกี่ยวข้อง
4 (ต่อ)	กลุ่มผู้เลี้ยงปลาบ้านต้า	กลุ่มผู้เลี้ยงปลาบ้านต้าเมืองพะเยา โดยจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทประมง เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2553 โดยการรวมตัวของสมาชิกที่ประกอบอาชีพเลี้ยงปลานิล ที่มีปัญหาด้านการเลี้ยงปลานิล การจัดจำหน่ายปลาที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง และปัญหาจากการจัดซื้อปัจจัยการผลิต ปัจจุบันสหกรณ์มีการดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่อง มีการบริหารการจัดการรวบรวมปลานิล อย่างมีประสิทธิภาพ สหกรณ์มีสมาชิกแรกตั้ง 78 คน มีทุนเรือนหุ้น 78,000.- บาท ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 149 คน มีทุนเรือนหุ้น จำนวน 1,692,950.- บาท ทุนดำเนินงาน จำนวน 12,790,073.87 บาท	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านด้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประวัติ / ความเป็นมา	ผู้เกี่ยวข้อง
5	ประเพณีเลี้ยงผี ขุนน้ำบ้านด้า กลาง หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านด้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำเป็นประเพณีที่แสดงถึงความ กตัญญูต่อแม่น้ำลำธารที่มีต่อการทำมาหากินของชาวบ้าน โดยเฉพาะในเขตตำบลบ้านด้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัด พะเยา เป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยมี พื้นที่เป็นเขตอุทยานแห่งชาติดอยหลวง ต้นกำเนิดน้ำตก จำปาทอง และน้ำตกขุนด้า แหล่งต้นน้ำที่ไหลลงสู่กว๊าน พะเยา ประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านด้าส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพเกษตรกรรม ในพื้งต้องมีการพึ่งพาอาศัยน้ำจาก แม่น้ำลำธารในการทำเกษตร “ผีขุนน้ำ” “ผี” หมายถึง คงหมายถึงวิญญาณหรือสิ่งที่สถิตอยู่ในที่นั้น ๆ “ขุน” หมายถึง ความเป็นใหญ่ ต้นตอ ประธานหรือ อารักษ์ และ “น้ำ” หมายถึง แม่น้ำ ลำคลอง เหมือนฝาย ดังนั้น “ผีขุนน้ำ” หมายถึง สิ่งที่สถิตอยู่ตามต้นน้ำลำธาร หรืออารักษ์ต้นน้ำลำธารอันมีหน้าที่ปกป้องรักษาต้นน้ำลำ ธารนั่นเอง การจัดพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำส่วนใหญ่จะจัดขึ้นใน เดือนเก้า (มิถุนายน) หรือก่อนเริ่มการทำนาเป็นประจำทุก ปี ซึ่งก่อนดำเนินการต้องมีการประชุมระหว่างลูกเหมือง และแก่เหมือง (หมายถึง ผู้ที่ใช้น้ำในแม่น้ำลำธารนั้นๆทำ การเกษตร) เมื่อประชุมตกลงกันและหาฤกษ์ยามยามดีกัน เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็เตรียมเครื่องสังเวยต่างๆ ซึ่ง ประกอบด้วย เทียน 4 เล่ม ดอกไม้ 4 สวย (กรวย) พลุ 4 สวย หมาก 4 ขดหรือ 4 ก้อม (1 ขดเอามาตัดครึ่งเท่ากับ 1 ก้อม) ข้าว (ง) 8 ฝืน มะพร้าว 2 แขนง กล้วย 2 หวี อ้อย 2 เล่ม หม้อใหม่ 1 ใบ แกงส้มแกงหวาน หัวหมู ไก่ ต้ม สุรา และโภชนาหาร 7 อย่าง รวมทั้งเมี่ยงและบุหรี เป็นต้น	นายอดุลย์ อ้อยหวาน กำนันตำบลบ้านด้า นายนิคม ปวนคำ ปุจารย์ผู้ทำพิธี

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านด้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประวัติ / ความเป็นมา	ผู้เกี่ยวข้อง
5 (ต่อ)	ประเพณีเลี้ยงผี ขุนน้ำบ้านด้า กลาง หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านด้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	เมื่อจัดการแต่งดาเครื่องสังเวยพร้อมแล้ว ก็ทำชะลอม ชั้น 3 ใบ สำหรับใส่เครื่องสังเวยต่างๆที่จัดเตรียมไว้ ชะลอม 2 ใบแรกให้คนหาไป ส่วนใบที่ 3 นั้นให้คนไป แล้วให้ทำศาลขึ้นหลังหนึ่ง ณ ที่ต้นน้ำลำธารสำหรับที่จะ เลี้ยงนั้น ประกอบด้วยหลักข้างหลักม้า ปักอยู่ใกล้ๆศาล แล้วนำเอาเครื่องสังเวยต่างๆขึ้นวางบนศาลนั้น แล้วทำพิธี กล่าวอัญเชิญเทวดาอารักษ์ตลอดถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีสง ต่างๆอันประจำรักษาอยู่ ณ ต้นน้ำลำธารที่นั้นให้ได้รับรู้ แล้วมารับเอาเครื่องสังเวยต่างๆ ตลอดจนของให้สิ่ง ศักดิ์สิทธิ์อำนวยพรให้น้ำอุดมสมบูรณ์ มีฝนตกต้อง ตามฤดูกาล ซึ่งกล่าวเป็นภาษาเหนือว่า “ขออัญเงินแพระ ผีป่า ขุนกลวงมะลังกะ แม่ธรณี เจ้าดีเจ้าดิน เทวดา อารักษ์ตั้งหลายอันปกปักรักษาอย่าป่าไม้ต้นน้ำลำธาร เหมืองฝาย ภูผา ปูดอย จุ่งช่วยปล่อยน้ำปล่อยฝนตกลง มาหื้อชาวบ้านชาวเมือง สัตว์ตัวน้อยตัวใหญ่ สัพพะ ทั้งหลายจุ่งหื้อมีน้ำกินน้ำใช้ หื้อพิชชะข้าวกล้าจุ่งปัน อุดมสมบูรณ์งามดี อย่าได้มีศัตรูหมู่ของร้านมากวน มาควี้แต่เตื่อะ” จากนั้นพอดังเครื่องสังเวยมานานพอสมควรแล้ว สมมุติว่าเจ้าที่เจ้าทาง ผีสงอารักษ์ทั้งหลายรับเครื่อง สังเวยอิมแล้วก็นำเอาเครื่องสังเวยเหล่านั้นมาแบ่งปันกัน กินต่อไปเป็นเสร็จพิธี	

กลุ่มโคมล้านนาวัดต้าม่อน ตำบลบ้านต้า อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา

กลุ่มโคมล้านนาวัดต้าม่อน หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านต้า อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา

พระครูสุวรรณสังฆโสภณ เจ้าอาวาสวัดต้าม่อน ผู้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มโคมฯ

นางวิภาดา ปิตกรพิกุล ประธานกลุ่มโคมล้านนาวัดต้าม่อน

การผลิตโคมไฟประดับล้านนา ของกลุ่มโคมล้านนาวัดต้าม่อน ณ อาคาร
ด้านหน้าวัดต้าม่อน ตำบลบ้านต้า อำเภอมะนัง พะเยา จังหวัดพะเยา

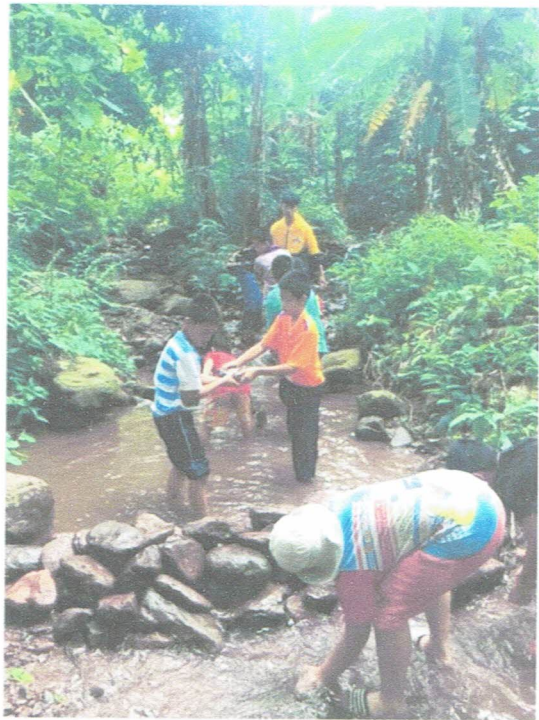

ผลงานของกลุ่มโคมล้านนาวัดต้ามอน

พระครูสุวัฒนสังฆโสภณ เจ้าอาวาสวัดต้ามอน และ

กลุ่มป่าชุมชนบ้านต้าใน หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านต้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

กลุ่มเด็ก เยาวชน และคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านต้าใน ร่วมสร้างฝายชะลอน้ำในพื้นที่รอบป่าชุมชน หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านต้า

คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านตำโน หมู่ที่ 9
ตำบลบ้านตำ อำเภอมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ผลแห่งความสำเร็จ ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ของการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านตำโน
หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านตำ อำเภอมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกลำไย หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านต้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

การประชุมคณะกรรมการกลุ่มผู้ปลูกลำไยบ้านต้าโน่ ร่วมกับเกษตรตำบลบ้านต้า
หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านต้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

สภาพต้นลำไยของกลุ่มผู้ปลูกลำไยบ้านตำโน
หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านตำ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

พิธีบันทึกข้อตกลงในการสนับสนุนงบประมาณ
“โครงการยกระดับแปลงใหญ่ด้วยเกษตรสมัยใหม่และเชื่อมโยงตลาดจังหวัดพะเยา
ณ สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา วันที่ 28 มิถุนายน 2564

กลุ่มแปลงใหญ่ลำไย

บ้านต้าใน หมู่ 9 ต.บ้านต้า อ.เมือง จ.พะเยา

Facebook : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกลำไย หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านต้า
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

รางวัลแห่งความภาคภูมิใจ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกลำไย หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านต้า

กลุ่มผู้เลี้ยงปลาตำบลบ้านต้า อำเภอมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

กลุ่มผู้เลี้ยงปลาตำบลบ้านต้า อำเภอมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำบ้านต้ากลาง ตำบลบ้านต้า อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

